

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁS

— Közgazdasági ismeretek. —

2. A termelés

A föld belsejében a természet erői ásványokat alkotnak, a növény- és állatvilágot pedig a föld, a levegő és a napfény táplálja és tartja fenn. Az ember mindenkor ezekből állította elő a megélhetéshez szükséges javakat. Arról tehát, hogy az ember mindazokat az anyagokat megtalálja, amelyekre élete fenntartásához szüksége van, a természet gondoskodik. Azok az anyagok azonban, amelyek a természetben találhatók, csak a legritkább esetben használhatók fel nyers állapotban az emberi szükségletek kielégítésére. Az ilyen javakat maga a természet állítja elő, az ember csupán összegyűjti. Ilyenek a bányászat, halászat, vadászat és bizonyos fokig az erdészet. A legtöbb nyersanyagot azonban fel kell előbb dolgozni, használhatóvá kell tenni, hogy az ember szükségleteit kielégíthesse általuk. Azt mondhatjuk tehát, hogy a természet által adott nyersanyagoknak és természeti erőeknek javakká való feldolgozása vagy alkalmazása a termelés. Röviden: a termelés új javaknak és értékeknek az előállítása.

A történelemből ismerjük, hogy az ember a javak előállításában és feldolgozásában milyen fokozatokon haladt. Kezdetben a halászat és vadászat által szerezte meg táplálékát és ruházatát. Lakását a föld barlangjai adták. Később letelepedett, állandó lakást készített és megtanulta a földművelést és a kéziipart. A természet nyújtotta neki a nyersanyagokat. Ezeket azután javakká dolgozta fel. A jelenkorban is vagy a föld javait állítjuk elő, ez az őstermelés, vagy az élettelen nyersanyagokat dolgozzuk fel, ezt az ipar végzi. Az őstermelő tehát a természet által nyújtott javakat aknázza ki. Őstermelést végeznek a bányászat, halászat, vadászat és a földművelés. A földműves műveli a földet, elveti a magvakat, gondozza és míveli a növényeket, háziállatait tenyészti földjén. Az iparos az őstermelés által kiaknázott vagy előállított nyersanyagokat dolgozza fel. Így a földműves által termelt búzából a molnár lisztet készít, a földművelő által tenyészett ökör bőréből a timár cserzi ki, a cipész dolgozza fel cipővé, míg annak husát a mészáros, szarvát a fésűs használja fel. A földműves és iparos által termelt javakat a kereskedelem juttatja el a fogyasztóhoz.

A termelés tényezői. Az őstermelésben, az iparban és minden foglalkozásban (szellemi foglalkozások) a termeléshez a természet adja a földet, a természeti erőket és a nyersanyagokat. Az emberi munka felhasználja a földterületet, feldolgozza és átalakítja a nyersanyagokat és szolgáltatja a szellemi foglalkozások eredményeit. Minden termeléshez anyagok, eszközök és tudás kell: ezeknek készlete adja a termelés harmadik tényező-

jét a tőkét. A termelésnek tehát három tényezője van: a természet, a munka és a tőke.

Természetnek hívjuk a világon létező anyagokat, erőket és élő lényeket az ember kivételével. Ide tartozik tehát a víz, a föld, a levegő, az ásványok, állatok, az időjárás, a növényzet, a közlekedési utak, hegyek, síkságok, sőt az emberi tehetség is.

A természet adja nekünk a levegőt, a vizet, a napsugarat, a villamosságot stb. Mivel ezeket mindenki szabadon használhatja, szabad javaknak nevezzük. A szél a tengeren számtalan vitorlášhajót vontat; a Tisza vize sok malmot és erőművet hajt; a nap fényét a kertész és a fényképész, a villamosságot a szikratáviró, rádióállomások, telefon szabadon használhatják, tehát ezek is szabad javak.

Mivel a természet adja nekünk a termőföldet és a föld állat, növény- és ásványvilágát is, az a szerencsés ember, akinek földterületén kitünő talaj, vagy olyan hegy van, amelyből követ, szenet, vasat stb. ércet bányásznak, vagy amelyből petróleum, nyersolaj-forrás, esetleg földgáz tör elő. A vizek közelében élénk a közlekedés, virulóbb a növényzet, több alkalom nyílik a halászatra és vadászatra. Szerencsés tehát az az ország, amelynek jó talaja és ércében, nyersolajban gazdag hegyvidéke van, mindez döntő befolyással van egy ország gazdasági életére. De nagy jelentőségű az is, hogy közel esik-e az ország a világkereskedelmi utakhoz? Így tudjuk, hogy a középkorban a felső-itáliai városállamok (Genua, Milano, Velence stb.) a Földközi-tengeren folytatott kereskedelemnek köszönhatték gazdagságukat és világtörténelmi jelentőségüket. Amerika felfedezésével azonban egyszerre megszűnt jelentőségük, mivel a Földközi-tenger beltenger lett s a világkereskedelem utjai az óceánokra, az azok közelében levő országokba terelődött át. A trianoni békeparancs Nagy-Magyarországnak területét megcsonkította, erdőinket, érc- és sóbányáinkat elvette, elzárt a világkereskedelem országutjától, a tengertől, így a világkereskedelemmel csak a költséges vasuti hálózat által vagy a nemzetközivé tett Dunán léphetünk érintkezésbe.

A természet látja el végül úgy a testi, mint a szellemi munkával foglalkozó embereket a különféle tehetséggel, képességgel, testi és lelki erővel is. Mivel a természet adományaiban sem a föld egyes területei, sem a társadalom egyénei nem részesülhetnek egyenlően, ezért nem tehetők egyenlőkké sem az emberek, sem azok javai.

Azokban a társadalmakban, amelyekben nincsen magántulajdon, a tulajdonjog tisztelete és a dolgozó emberek szabadsága (a kommunista társadalmakban, továbbá a rabszolgákkal és jobbágyokkal való gazdálkodásokban), a termelés sohasem volt kielégítő. Az eredményes termelésnek két alapfeltétele a magántulajdon és az egyéni szabadság.

Az ember céljai eléréséért dolgozik, munkálkodik. A természet nyers erőit és anyagait nem hevertetjük kiaknázatlanul, hanem

az emberi erő és munka felhasználja, átalakítja, javakká dolgozza fel. A tudós, a költő és író szellemi munkáját helyezi el könyvében, hogy az olvasó tanuljon abból vagy abban gyönyörűséget, lélekneemesítő szórakozást találjon. Ha a munka elvégzéséhez testi erő kifejtése szükséges, akkor azt testi munkának nevezzük, ha pedig a munka szellemi képességeinket foglalkoztatja, szellemi munka a neve. A termelés minden terén feltétlenül szükség van mindkétféle emberi munkára, ennél fogva a munka a termelés második tényezője.

A munkás csak akkor állja meg helyét, ha kellő munkaereje, munkaképessége és munkakedve van. A munkaerő egyénenként, nemenként és koronként változik. Minden embernek saját érdeke, hogy munkaerejét, vagyis egészségét fenntartsa és gondozza. A munka mindig erőt fogyaszt, azért mondjuk, hogy a munka áldozattal jár, amelyre naponként készülnünk kell, mégpedig jó táplálkozással, tisztasággal, mértékletes életmóddal és kellő pihenéssel. De a munkaképesség sem egyenlő az emberekben. Egyesek csak a legegyszerűbb munkára, mások — a tanult és gyakorlottak — magasabbrendű, ugynevezett szakmunkára is alkalmasak, ami természetesen munkadíjukon is észrevehető. A munkakedv gyönyörűséget és örömet okoz a munkásnak, az ilyen munkás élethivatásnak érzi munkáját. Nagyon fontos tehát, hogy szabad elhatározásból, hivatásérzettel és munkaszeretettel válasszuk meg életpályánkat. Ezért minden becsületes munkát és munkás embertársunkat egyaránt kell tisztelnünk és megbecsülnünk.

Ahhoz, hogy az emberi munka a természet által adott nyersanyagokat feldolgozza, berendezésre, eszközökre, irányításra is szüksége van. A javaknak azon összességét, amelyek a termelésben résztvesznek, tőkének nevezzük. A tőke a harmadik termelési tényező. Többféle tőkét ismerünk: álló- és forgó tőkét. Ha a tőke a termelésben hosszabb ideig részt vesz és nem használódik el, alakját sem változtatja, álló tőkének nevezzük. Ilyenek az épületek, szerszámok, gépek. Forgó tőke az, amely csak egyszer vesz részt a termelésben s alakját is megváltoztatja. Forgó tőke pl. a cipőgyárban a bőr, amelyből csak egyszer lehet cipőt készíteni, a mezőgazdaságban a vetőmag stb. A pénz csak akkor lesz tőke, ha részt vesz a termelésben, s nem hever otthon a fiókban. Azt a személyt, aki tőkéjével vesz részt a termelésben, tőkésnek nevezzük. A mai termelésben — mivel a tőkének van a legnagyobb szerepe a három termelési tényező közül — a kapitalisztikus termelési elv uralkodik. Ahol a munka kerül tulsúlyba a többi rovására, kommunisztikus termelésről beszélünk.

(Folytatjuk.)